

Úvodné slovo

Hľadáme pramene nových myšlienok pre sociálne akceptovateľný ekonomický systém Slovenska

Milko

Prečo? Slovensko ako člen Európskej únie potrebuje vlastnú stratégiu koherentnú s lisabonskou stratégiou, aby sa rozdiel medzi EÚ 15 a EÚ 25 postupne vyrovnával. Krajiny, ktoré princípy lisabonskej stratégie zakomponovali do národných stratégií „utiekli“ o krok ostatným, ktoré čakali, že lisabonské priority

bude presadzovať bruselská centrála. „Útek vpred“ môže byť jediným smerom k cieľu, ako aj ťažiskom národnej stratégie a európska agenda bude zrejme tvoriť len rámec tohto procesu, ktorý by mal viesť k jeho akcelerácii a synergickým efektom, pokiaľ politiky EÚ nebudú protichodné. Objavujú sa totiž rozdiely medzi názorom novej Európskej komisie a zámermi Európskej rady, zloženej z vrcholných predstaviteľov členských štátov Únie na spôsob presadzovania hospodárskeho rastu a zamestnanosť, ktoré by sa dali dosiahnuť len oslabením sociálnej súdržnosti a environmentálnej citlivosti. Tento posun doprava je odrazom ostatných volebných výsledkov na európskej scéne.

Ako zosúladiť rast a zamestnanosť so sociálnou súdržnosťou a citlivosťou k životnému prostrediu? Na túto otázku sa snažil dať odpoveď seminár NEZES, rovnomenný s nadpisom tohto úvodníka, ktorý sa konal koncom februára t.r. v budove Slovenskej advokátskej komory na Kolárskej ulici v Bratislave, pri príležitosti 12. výročia vzniku samostatnej Slovenskej republiky a 15. výročia založenia NEZES, za účasti poslanca Európskeho parlamentu S. Kozlíka, vedúceho Kancelárie prezidenta SR M. Čiča, historika M. S. Ďuricu, riaditeľa Ústavu slovenskej a svetovej ekonomiky SAV M. Šikulu, ako aj ďalších významných predstaviteľov politickej sféry, akademickej obce a odbornej verejnosti - členov NEZES, medzi ktorými nechýbali zástupcovia z pobočiek z Trenčína, Banskej Bystrice a z Košíc.

V úvode predseda Rady NEZES Ing. Ladislav Lysák, DrSc. vydvihol význam vlastnej republiky pre priamu účasť Slovenska na svetových i regionálnych fórach, ako aj možnosť priameho členstva v Európskej únii a účasť na jej spoločných politikách. Zhodnotil 15 ročnú prácu Nezávislého združenia ekonómov Slovenska, ktoré aktívne hľadá počas celej svojej existencie cesty a spôsoby ako posunúť Slovensko na rastovú trajektóriu. Načrtnol aj hlavné body stratégie, na ktorej v súčasnosti pracujú experti NEZES, ktorá by viedla k sociálne akceptovateľnému a environmentálne šetrnému hospodárskemu rastu. Rámcom pre ňu bude okrem lisabonskej stratégie najmä finančná perspektíva Únie na roky 2007 – 2013.

V hlavnom referáte poslanec Európskeho parlamentu a člen jeho rozpočtového výboru a náhradník vo výbore pre ekonomiku a menu, Sergej Kozlík priblížil činnosť EP a účasť slovenských poslancov na jeho práci. K lisabonskej stratégii podotkol, že jej orientácia na výskum a vzdelanie je pozitívna, ale chýba v nej podpora výroby a odbytu, ktoré vyprodukovujú zdroje na prvé dve aktivity. Taktiež uviedol, že SR z 10 mld. Sk.-, ktoré odvieďa do rozpočtu Únie nedokázala získať v prvom roku späť z predstupových a povstupových 7,5 mld. Sk. Únia tlačí pred sebou v rozpočte naakumulovaných 700 mil. € nárokovateľných finančných zdrojov, na ktoré neboli predložené vyhovujúce alebo žiadne projekty.

V ďalších referátoch sa členovia Rady NEZES Prof. Ing. M. Sedlák, CSc., Ing. V. Bachár, CSc. a Ing. Anton Bonko venovali otázkam východiskového postavenia Slovenska pre formulovanie cieľov stratégie, problematike zavedenia € v SR a jeho vplyvu na slovenské hospodárstvo a globálnym rámcom, ktoré determinujú domácu hospodársku i zahraničnú politiku. Referáty vyvolali zaujímavú diskusiu a vystúpili v nej M. Čič, A. M. Húska, M. Baránik, I. Kosír, K. Ivanička, F. Zvrškovec, M. Ostatník, J. Fidrmuc, M. Lupták a ďalší. S referátmi a zaujímavými diskusnými príspevkami sa čitatelia stretnú na stránkach Siločiar.

Ing. Ivan Milko, CSc.

Ekonomický komentár

Slovenská republika a Lisabonská stratégia

V januári t.r. vláda SR predstavila dokument „Lisabonská stratégia pre Slovensko“ na konferencii „Stratégia rozvoja konkurenčnej schopnosti Slovenska do roku 2010“.

Zvýšenie konkurenčnej schopnosti slovenskej ekonomiky je zložitý, dlhodobý a postupný proces, ktorý stojí pred našou ekonomikou ako mimoriadne náročná a nevyhnutná úloha, ak sa má naša ekonomika zaradiť aspoň do priemeru úrovne EÚ. Úspešné zvládnutie zvýšenia konkurenčnej schopnosti ekonomiky možno zabezpečiť len nevyhnutnými štrukturálnymi zmenami.

Za hlavné prioritné smery, ktoré rozhodnú o zvýšení konkurenčnej schopnosti treba považovať:

- investície do ľudských zdrojov a vzdelania
- širšiu aplikáciu informačných technológií
- podnikateľské prostredie
- podporu vedy, výskumu a aplikácií invencií.

Uvedené smery v doterajšej praxi neboli, ale ani nie sú prioritnými z hľadiska ich financovania. Na ich

Baránik

financovanie by mali slúžiť zdroje z rozpočtu, z fondov EÚ a tiež zdroje zo súkromného sektora. Súkromný sektor v súčasnosti tvorí cca 85% zdrojov. Zdroje z EÚ by sa mali premietnuť do národného rozvojového plánu a do plánu čerpania štrukturálnych fondov.

Lisabonská stratégia v schválenej podobe predstavuje dobrý zámer, ktorý treba čím skôr začať reálne aplikovať. Vymedzené priority nie sú pre hospodársku politiku vo väčšine prípadov. Objavovali sa vo všetkých doterajších programových vyhláseniach vlád, ale problém rozvoja ľudských zdrojov, výskumu a inovácií nebol ani raz v centre pozornosti hospodárskej politiky. Problémy školstva, vedy, výskumu a kultúry napriek zdôrazňovaniu ich významu boli stále v poradí dôležitosti na chvoste. Urobiť z filozofie ich odsúvania prioritnú oblasť nebude také jednoduché. Ide o to, že mnohé problémy, ktoré dnes vstupujú ako prioritne sa hriechne zanedbávali. Markantne sa to prejavuje v starostlivosti o školstvo, vedu a výskum ako aj o aplikáciu ich výsledkov vo forme inovácií do reálnej hospodárskej praxe. Školstvo sa borí v čím ďalej, tým vo väčších problémoch. Má dlhodobo nedostatok finančných prostriedkov. Uvalenie dane z nehnuteľnosti problémy skôr ďalej zvyšuje. Z verejných zdrojov do vzdelania sa dáva najmenej z okolitých štátov. V EÚ je naša republika na nelichotivom mieste s podielom 3,95% z HDP. Štáty OECD v priemere dávajú 5,8%. Veľmi nízke sú tiež zdroje na vedu a výskum. Predstavujú len 0,59% z HDP.

Odmeňovanie pracovníkov školstva sa priemernou mzdou zaraďuje na chvost poradia, aj keď z hľadiska podielu zamestnancov s najvyššou kvalifikáciou spolu so zdravotníctvom sa zaraďuje na prvé miesta. Nová Lisabonská stratégia sa má uplatňovať od roku 2006. Zameria sa na dve priority:

1. na zvýšenie hospodárskeho rastu
2. na tvorbu nových pracovných miest. Do roku 2010 má HDP v priemere rásť ročne o 3% a vytvoriť sa má v EÚ 6 mil. pracovných miest.

Okrem toho nový program kladie dôraz na rast produktivity práce a investície do vedy, výskumu a vzdelávania. V porovnaní s doterajšou stratégiou do úzadia ustupujú priority v sociálnej politike a v životnom prostredí.

Je reálna nádej, že ak novej stratégii bude SR venovať primeranú pozornosť a vytvorí sa na jej realizáciu potrebné zdroje, podarí sa odstrániť existujúci deficit, ktorý v SR vo vzdelávaní, vede a výskume vo väzbe na rast produktivity práce existuje.

Slovenská republika v poslednom období zanedbala rozvoj vedomostnej ekonomiky a rast pracovných miest. Vedomostná ekonomika spočíva na poznatkoch a tie na rozvoji školstva, vedy a výskumu. Bez toho, aby sa cieľavedome budovala infraštruktúra a riešili sa problémy rozvoja ľudských zdrojov na báze dlhodobo postavených cieľov a ich plnenie zabezpečilo potrebnými zdrojmi, čo sa doteraz nestalo, želané ciele sa dosiahnuť nedajú. Doterajší vývoj zámerom Lisabonskej stratégie plne nezodpovedá.

Príčinou je to, že absentujú vedomosti a skúsenosti ako lepšie manažovať veci verejné aj súkromné v podmienkach voľnej trhovej ekonomiky. Vo vyspelých ekonomikách je vývoj založený na kvalitnom vzdelávacom systéme, rozvoji vedy a výskumu. U nás zničujúci trend zo začiatku 90.-tych rokov zameraný na likvidáciu výskumných inštitúcií, poznatkovú bázu výrobných organizácií pod titulom splošťovania zamestnanosti zlikvidoval. Tým sa ekonomika zbavila vlastných zdrojov inovácií. Tvorba nových pracovných miest okrem málo výnimiek prebieha na báze najnižších tarifných tried, ktoré vyžadujú nižšie stupne kvalifikácie. Odráža sa to na veľmi pomalom raste podielu pridanej hodnoty na hrubej produkcii len o 0,86%. V tom istom období HDP vzrástol o 92,4%. Svedčí to o prevahe extenzívnych tendencií v ekonomickom raste.

Skutočnosť svedčí o tom, že sme sa nepoučili o d vyspelých ekonomik ako USA, Nemecko a Francúzsko, že trvalo udržateľný rast a prosperita je založená na kvalitnom vzdelávaní, rozvoji vedy a výskumu, raste pracovných miest, hlavne pre absolventov vysokých škôl možno založiť predovšetkým na podpore domácich podnikateľských subjektov. Tiež na stabilite reforiem sociálneho systému. Vyspelé ekonomiky tieto atribúty považujú za oblasti, kde nemožno hazardovať. Preberaním vlastníctva veľkých ekonomických subjektov zahraničným kapitálom domáca manažérska etika sa nemá kde uplatniť.

Naša realita je taká, že domáca úroveň vedomostí, schopností a manažérskych zručností je v relatívne nevyhovujúcom stave. Stredná vrstva, kam patria najmä vedeckí pracovníci, pedagógovia, zdravotníci, strední manažéri, úradníci a ďalší odborníci, ktorí vo vyspelých ekonomikách tvoria chrbtovú kosť systému a dôležitú hybnú silu prenosu poznatkov je pauperizovaná. Podnikateľská a manažérska vrstva je prevažnej miere samorastlá.

Dôsledná aplikácia Lisabonskej stratégie vyžaduje zastavenie negatívnych tendencií v rozvoji ľudských zdrojov, čo je prioritným problémom. Podarí sa to len vtedy, ak vedomostnú ekonomiku budeme reálne realizovať. Musí sa to ďalej spájať s vyrovnaním stimulov pre domáce podnikateľské subjekty so zahraničnými. Bez tejto podmienky sa to nepodarí. Rozsah a charakter investičného rozvoja a podnikateľských aktivít ma bezprostredný vzťah k rozvoju ľudských zdrojov.

Reformný proces na báze neoliberalných prístupov často nepraje zámerom a prioritám Lisabonskej stratégie, ktorej filozofia je značne vzdialená od tej, ktorá sa realizuje v SR.

Moderne orientované západné ekonomiky už viac ako 10 rokov zakladajú svoj rozvoj na vedomostnej ekonomike, teda na rozvoji ľudských zdrojov, vedeckých poznatkoch, vede a výskume a všetkom, čo týmto hodnototvorným kapitálom ľahko prístupným aj v SR, nielenže existuje, ale je základným zdrojom všetkého pokroku. Donedávna sa mnohí hrdili vysokokvalifikovanými ľudskými zdrojmi, ktorými disponuje SR. Problém je vtom, že rokmi sa devastovali,

a že bude viac rokov, kým úroveň, ktorá tu bola, sa obnoví. Príprava dobrého odborníka po absolvovaní školy trvá 10 a viac rokov podľa profesného zamerania.

Tieto ekonomiky, ktoré si udržali sféru vzdelávania na požadovanej úrovni, mohli naskočiť na vlnu prinášajúcu prosperitu a teraz napredujú a môžu stavať na vedomostnej ekonomike. My už dávno objavené začíname objavovať až teraz. S oneskorením chceme zavádzať vedomostnú ekonomiku a ako priority postaviť vzdelávanie a rozvoj ľudských zdrojov, vedu a výskum a reálne ich naplniť potrebnými zdrojmi. Reálna prax tomu nenasvedčuje.

Prof. Ing. Michal Baránik, PhD.

Rezervované pre makroekonomiku

Správa verejných financií štátu

Huzvár

V priebehu posledných piatich rokov sa uskutočnil celý rad reforiem; daňová reforma, reforma v zdravotníctve, v školstve, poisťovníctve, reformy v sociálnej oblasti, dôchodková reforma atd.

V celej palete týchto reforiem však absentuje ucelená reforma funkčnej správy verejných financií. O tejto problematike sa diskutuje v odborných kruhoch i na politickej scéne už skoro 10 rokov. Na potrebu transformácie správy verejných financií a zavedenie systému štátnej pokladnice upozornila misia MMF už v roku 1993, asi 6 mesiacov po vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Zavedenie systému štátnej pokladnice je rozhodujúcim predpokladom sprehľadnenia finančných tokov v ekonomike, zamedzenia korupcie, vrátane korupcie v súvislosti s privatizáciou majetku štátu apod. Doterajší priebeh privatizácie (za obdobie všetkých doterajších vlád SR) s rôznymi kauzami, zneužívanie finančných prostriedkov štátneho rozpočtu (ŠR) a mnohé prípady neefektívneho a neoprávneného používania verejných finančných zdrojov len potvrdili názory misie MMF z roku 1993 a ukazujú na nutnosť zmeny v správe verejných financií.

Opatrenia ktoré vláda v tejto oblasti prijala schválením zákona o Štátnej pokladnici (ďalej len ŠP) č. 291 Z.z. z roku 2002, v praxi rieši ťažiskové problémy v správe verejných financií v oblasti transparentnosti finančných tokov, v zneužívaní verejných zdrojov, pri rôznych formách korupcie, obchádzaní verejnej súťaže pri zadávaní štátnych objednávok, pri zabezpečovaní fungujúcej finančnej kontroly atd.) a už vôbec rieši realizáciu fungujúcej nezávislej finančnej kontroly pri realizácii verejných rozpočtov. Podstata zmeny v zmysle prijatého zákona o ŠP spočíva zrejme najmä v tom, že vedenie účtov štátneho rozpočtu prešlo z pôsobnosti Národnej banky Slovenska (NBS) do pôsobnosti novo vytvorenej rozpočtovej organizácie – Štátnej pokladnice,

ktorej zriaďovateľom je MF SR. Natíska sa otázka, či neišlo len o účelové a formálne splnenie úlohy z prístupového protokolu pre vstup Slovenska do EÚ. Z hľadiska zlepšenia kvality správy verejných financií sa v skutočnosti mnoho neudialo. V štátnej sfére stále nie sú výnimkou prípady, že štátne zákazky dostávajú aj podnikateľské subjekty neplniace si daňové povinnosti voči štátu, či odvodové povinnosti voči sociálnej poisťovni, ale majúce kontakty v štátnej administratíve, ako aj prípady arogantného obchádzania zákona o verejnom obstarávaní. Ak chceme pri správe verejných financií odstrániť doterajšie negatívne prvky (tj. najmä korupciu, neprehľadnosť finančných tokov, zneužívanie verejných zdrojov, vrátane zdrojov a dotácií z EÚ, atď.) a zaviesť fungujúcu finančnú kontrolu vo všetkých oblastiach (vrátane kontroly výdavkov už od vzniku záväzku, zamedziť obchádzaniu zákona o verejnom obstarávaní), je nutné s plnou vážnosťou a zodpovednosťou pri kročiť aj na Slovensku k zavedeniu funkčného integrovaného systému štátnej pokladnice, tak ako tieto systémy fungujú vo vyspelých ekonomikách západných krajín EÚ. Takáto reforma správy verejných financií predpokladá napojenie všetkých verejných rozpočtov na integrovaný systém štátnej pokladnice, vrátane zdrojov z privatizácie a zdrojov, priamych platieb a dotácií z EÚ. Systém predpokladá prísne kompetenčné oddelenie tvorby a realizácie rozpočtov a okrem iného by mal zabezpečovať:

- sprehľadnenie finančných tokov pri realizácii rozpočtov na všetkých úrovniach (tieto a ďalšie prvky a zásady boli síce prezentované v Stratégii budovania systému ŠP z r. 2002, ale skutočnosť je iná,
- zvýšenie účinnosti kontroly nad verejnými financiami vrátane zavedenia finančnej kontroly pred realizáciou výdavku (finančná kontrola ex post je málo, resp. skoro neúčinná),
- sprehľadnenie tokov finančných zdrojov z privatizácie štátneho majetku a užitie týchto zdrojov. Finančné zdroje z privatizácie zahrnúť prostredníctvom štátnej pokladnice do príjmov a bilancie štátneho rozpočtu a tým podstatne obmedziť lobizmus, klientelizmus a korupciu v tejto oblasti.
- prepojenie informačného systému ŠP, daňového a colného IS, s cieľom zamedzenia zneužívania právomocí pri správe daní a cla a pri vymáhaní nedoplatkov a penále v oblasti daní a cla,
- prepojenie IS ŠP s Obchodným registrom s cieľom odhaliť úmyselné likvidácie a následné zakladanie nových podnikateľských subjektov tými istými osobami s cieľom vyhnúť sa plneniu zákonných povinností voči štátu. Rovnako nie mysliteľné, aby štátne zákazky dostali podnikateľské subjekty, ktoré si neplnia daňové a odvodové povinnosti voči štátu, alebo voči Soc. poisťovni, Úradu práce apod.,
- vedenie účtovníctva štátu v ktorom bude o všetkých príjmoch a výdavkoch, o záväzkoch, pohľadávkach a majetku štátu účtovať ŠP,

- rýchle, aktuálne a relevantné informácie o plnení verejných rozpočtov pre všetky stupne rozhodovania,
- prehľadné riadenie hotovosti, finančné plánovanie a vypracovanie analýz, riadenie štátneho dlhu a štátnych finančných aktív a pasív,
- sprehľadniť správu, pridelovanie a užitie finančných zdrojov a dotácií z EÚ.

Integrovaný systém štátnej pokladnice pri ďalšom vývoji a riadení ekonomiky SR je jedným zo základných - možno rozhodujúcich účinných opatrení proti: korupcii, zneužívaniu právomocí pri správe verejných financií, proti zneužívaniu verejných prostriedkov a neefektívnemu nakladaniu s verejnými financiami.

Takýto systému súčasne predpokladá aj zmenu v termínoch spracovania, predkladania a schvaľovania štátneho rozpočtu a ďalších verejných rozpočtov napojených na systém ŠP. Práce musia byť organizované tak, aby rozpočty na ďalší rok mohli byť schválené najneskôr v septembri bežného roka, aby sa štátna pokladnica mohla do konca roka pripraviť na realizáciu rozpočtov od 1 januára. Inak systém nemôže fungovať. Súčasný časový postup prípravy, prerokovania, schvaľovania a rozpisu štátneho rozpočtu a ďalších verejných rozpočtov na Slovensku ani neumožňuje a nevytvára podmienky na plnohodnotné fungovanie systému štátnej pokladnice tak, ako z praxe poznáme fungovanie týchto systémov vo vyspelých ekonomikách štátov západnej Európy. Už tento poznatok niečo hovorí o súčasnom tzv. systéme štátnej pokladnice na Slovensku, ktorý zrejme vyhovuje nie odborným ale súčasným politickým zámerom v štáte.

Ing. Imrich Hužvár

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Posilňovanie ekonomickej integrácie v globálnej dimenzii

Kosír

Na seminári NEZESu usporiadanom pri príležitosti 15. výročia jeho založenia, odznelo veľa zaujímavých, aktuálne a perspektívne ladených, mimoriadne podnetných vystúpení, a to tak hlavných predstaviteľov združenia, ako aj príspevkov účastníkov seminára. V úvode tohto

článku by som rád citoval len niektoré kľúčové myšlienky: „Musíme sa naučiť žiť v reálnom svete...“ (prof. A.M. Húska), „Trajektória je daná“ (Poslanec EP za SR S. Kozlík), „Čo zostalo Slovensku v ekonomike?“ (V. Bachár). Všetky sú síce vytrhnuté z kontextu, ale majú spoločného menovateľa: pozícia Slovenska je v ére globalizácie

zmluvnoprávne stanovená. Je na základe vývoja vyvolaného ukončením studenej vojny, reštrukturalizácie predtým bipolárneho svetového spoločenstva a hospodárstva v dôsledku celosvetového triumfu trhovej ekonomiky etablovaná na trajektórii skupiny G30 (OECD), ktorá sa usiluje zvládnuť výzvy prechodu z industriálnej do informačnej éry civilizácie. Táto skupina krajín pod vedením USA, ostatných 18 krajín Európskej únie (EÚ15 + V4) a Japonska stojí na čele svetového spoločenstva v jeho úsilí úspešne zvládnuť výzvy, ktorým čelí vyše 6 miliardové svetové spoločenstvo 21. storočia. V decembri 2005 sa uskutočnil v tuniskej metropole Tunise už druhé kolo svetového summitu o informačnej spoločnosti (WSIS). Nadviaže na závery 1. summitu v decembri 2003 v Ženeve, ktorý si uložil za cieľ vypracovať celosvetovú stratégiu prechodu k IS, ktorá by bola nápomocná nielen lídrom svetového hospodárstva (SH), ale aj rozvojovým štátom a spomedzi nich aj skupine G50 (LDCs) – najmenej rozvinutým krajinám súčasného sveta.

Slovensko bolo ešte ako súčasť Česko-Slovenska v roku 1991 zaradené na uvedenú trajektóriu (vtedy v rámci skupiny V3). Na trajektóriu globalizácie sa slovenská ekonomika dostala aktívnou účasťou v záverečnej etape Uruguajského kola GATT (1986-1993), participáciou na Marrakešskej konferencii, ktorá položila základy 3. piliera svetového hospodárstva (WTO – po IBRD/WB a IMF ešte z r. 1944) a stala sa významným akcelerátorom ďalšej globalizácie (zmluvne dohodnutým programom svetovej obchodnej liberalizácie 124 - dnes už 148 - krajín).

V uvedenom r. 1991 bola stredoeurópska skupina V3 zaradená do špeciálneho programu OECD (vtedy G24) „Partneri v období transformácie“ (PIT), čo predznamenovalo naše neskoršie zaradenie do negociácií, resp. realizácie podmienok na vstup do elitného klubu, ktorý sa s našim vstupom v decembri 2000 rozšíril už na G30.

V decembri r. 1991 londýnsky podpis česko-slovenského premiéra M. Čalfu pod jednu z prvých troch európskych dohôd (Europe agreements) znamenal nielen naše pridruženie k Európskym spoločenstvám (od 1.11.2003 EÚ), ale tzv. interim dohodou, ktorá nepodliehala ratifikácii, ale nadobudla účinnosť už od 1. marca 1992, nás zaradil na trajektóriu obchodnej liberalizácie. Do konca r. 2000 sme boli s EÚ integrovaní na úrovni oblasti slobodného obchodu (FTA), čo je už bezcolný režim slobodného obchodu. Slovenská ekonomika sa tak dostala do dostredivých tendencií európskej integrácie.

Ekonomická integrácia sa stala najvýznamnejším prejavom ekonomickej internacionalizácie vrcholového obdobia industriálnej éry a prechodu k IS, budovanej na základe vedomostného hospodárstva (knowledge economy). K jej hlavným znakom v súčasnej etape dynamizujúcej sa globalizácie patrí: 1) posilňovanie základne na úrovni oblastí slobodného obchodu (FTA), s režimom „Free Trade“ na báze bilaterálnych, trilaterálnych i plurilaterálnych dohôd (napr. Slovensko-Izrael, NAFTA, CAFTA ...) – pokrývajú už 55% svetového obchodu (OECD-2005); 2) cieľom prestáva byť homogénna integrácia typu EHS-6, EHS-9,

stáva sa ním budovanie kontinentálnych hospodárskych komplexov: EÚ-25, resp. EHO-28 – Európska hospodárska oblasť (európska integrácia), FTAA-34 (americká integrácia), EAFTA-13 (ázijská integrácia), AÚ-53 (africká integrácia); 3) dominantný triangel SH sa mení z podoby „USA-EÚ-J“ na FTAA-EÚ/EHO-EAFTA. Africká únia (necele 2 % svetového HDP) bude len „soft integration“ a svetový model triangu dopĺňa na „model 3+1“; 4) podľa renomovaných prognóz sa ťažisko svetového hospodárskeho diania posúva v rámci interintegračných vzťahov na východ do ázijsko-tichomorskej oblasti.

doc. Ing. Igor Kosír, CSc.

Medzinárodné politické vzťahy

Prínosy i straty

K stretnutiu prezidentov USA a Ruskej federácie vo februári 2005 v Bratislave

Lysák

Po istom časovom odstupe sa ešte raz vraciame k stretnutiu prezidenta USA Georga Busha s prezidentom Ruskej federácie Vladimírom Putinom v poslednom februárovom týždni tohto roku v Bratislave. Aby sme sa po „utrásení“ bezprostredných dojmov a oboznámení sa s hodnoteniami kompetentných pokúsili o analytické prehĺbenie pohľadu na obsah a výsledky rokovaní hláv dvoch najväčších svetových mocností na našom území.

K nesporným pozitívam tohto stretnutia z globálneho hľadiska patrí už samotná skutočnosť, že najvyšší predstavitelia dominantných superveľmocí (ako sa zdá, najmä z iniciatívy prezidenta USA Busha) boli ochotní vzájomne o kľúčových problémoch a záujmoch ich krajín, regionálnych zoskupení i svetovej politiky a svetového hospodárstva diskutovať.

Pre obidve strany bola prospešná prezentácia snáh pred svetovou verejnosťou o posilnenie demokratických prístupov, ktoré na obidvoch stranách nachádzajú nemálo kritických hodnotení. Nielen pokiaľ ide o vojnu v Iraku, čečenský problém, ale celý rad ďalších politických, ekonomických a spoločenských problémov, rezonujúcich v domácich i celosvetových reláciách.

Podľa informácií, ktoré poskytli obidvaja prezidenti po rokovaní na tlačovej konferencii, možno výsledky ich rokovaní zhrnúť následovne:

1. zhodli sa na spolupráci dosiahnuť mier na Blízkom východe,
2. došlo k zhode názorov, že Irán, ani Severná Kórea nesmú získať jadrové zbrane,
3. zhodli sa na urýchlení krokov, zameraných na ochranu jadrových zbraní a materiálov v oboch štátoch a v ostatnom svete,

4. dohodli sa na intenzifikácii úsili v boji proti terorizmu, proti prenosným protiletadlovým raketám, odpaľovaným z pleca obsluhy (angl. skratka manpads) aj proti improvizovaným výbušným zariadeniam,
5. dospelo sa aj k dohode o podpore urýchlených rokovaní o vstupe Ruskej federácie do Svetovej obchodnej organizácie.

Ide o dosť voľne formulované problémové okruhy a závery, z ktorých zrejme ani jednému nebude prislúchať historické zatriedenie „bratislavský“.

Na druhej strane, pre Slovensko malo stretnutie veľkých osobností svetovej politiky v Bratislave nedoceniteľný význam najmä v tom, že sa po niekoľko dní pozornosť svetovej verejnosti upierala na symboly, predstavitel'ov Slovenskej republiky i na stretnutie G. Busha s občanmi SR na bratislavskom Hviezdoslavovom námestí. Hoci dnes je SR jedným zo 191 členských štátov OSN, ďalších vyše 80-tich medzivládnych a stoviek mimovládnych medzinárodných organizácií, aj dnes si našu republiku a našich predstavitel'ov ešte mýlia so Slovincami. Táto návšteva je preto uznaním a satisfakciou samostatnému Slovensku a Slovákom na vysokej medzinárodnej úrovni. I tak by sme mohli v skratke vyjadriť skutočnosť, že po stretnutiach v sídle Európskej únie Bruseli a po rokovaní v nemeckom Mainzi sa najvyšší svetoví lídri prezident USA George Bush a prezident Ruskej federácie Vladimír Putin stretli v hlavnom meste samostatnej Slovenskej republiky Bratislave. Pred vyše 12 rokmi by také niečo nebolo ani mysliteľné. To, že svet dnes vníma Bratislavu ako hlavné mesto samostatnej SR je najlepšia satisfakcia, najväčšie zadostučinenie všetkých pre tých, ktorí sa o našu samostatnosť zaslúžili. A povzbudenie do budúcnosti pre všetkých, ktorým ide o prosperujúce Slovensko v prosperujúcej Európe.

Čo nás však prekvapilo a nectí bol zarážajúci nezaujem zahraničných médií o hlbšie poznanie Slovenska alebo aspoň o súvislosti s konaním summitu v meste s bohatou históriou, v ktorom bol pred storočiami uzavretý bratislavský mier po bitke pri Slavkove. To je veľká strata príležitosti, o ktorej naše média a iní kompetentní cudne mlčia. Škoda. Nech je aspoň poučením do budúcnosti.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Osobnosti

Nositelia Nobelovej ceny za ekonómiu

Vážení čitatelia,

V našom mesačníku Siločiary sa pravidelne objavuje rubrika osobnosti. Prezentujú sa v nej krátke medailónky zo života významných slovenských, ale i zahraničných ekonómov. V doterajších číslach časopisu sa objavili aj viacerí nositelia Nobelovej ceny za ekonómiu. Tá sa na

základe rozhodnutia Bank of Sweden udeľuje od roku 1969. Jej prvými nositeľmi boli už predstavovaní R. Frisch a J. Tinbergen. Ako poslední získali cenu v roku 2004 F. E. Kydland a E. C. Prescott. Cena sa udeľuje v deň výročia smrti A. Nobela 10. decembra. V tomto čísle uvádzame prehľad nositeľov Nobelovej ceny za ekonómiu od roku 1969 až do 2004.

Zoznam nositeľov Nobelovej ceny za ekonómiu: 2004 Finn E. Kydland, Edward C. Prescott, 2003 Robert F. Engle III, Clive W.J. Granger, 2002 Daniel Kahneman, Vernon L. Smith, 2001 George A. Akerlof, A. Michael Spence, Joseph E. Stiglitz, 2000 James J. Heckman, Daniel L. McFadden, 1999 Robert A. Mundell, 1998 Amartya Sen, 1997 Robert C. Merton, Myron S. Scholes, 1996 James A. Mirrlees, William Vickrey, 1995 Robert E. Lucas Jr., 1994 John C. Harsanyi, John F. Nash Jr., Reinhard Selten, 1993 Robert W. Fogel, Douglass C. North, 1992 Gary S. Becker, 1991 Ronald H. Coase, 1990 Harry M. Markowitz, Merton H. Miller, William F. Sharpe, 1989 Trygve Haavelmo, 1988 Maurice Allais, 1987 Robert M. Solow, 1986 James M. Buchanan Jr., 1985 Franco Modigliani, 1984 Richard Stone, 1983 Gerard Debreu, 1982 George J. Stigler, 1981 James Tobin, 1980 Lawrence R. Klein, 1979 Theodore W. Schultz, Sir Arthur Lewis, 1978 Herbert A. Simon, 1977 Bertil Ohlin, James E. Meade, 1976 Milton Friedman, 1975 Leonid Vitaliyevich Kantorovich, Tjalling C. Koopmans, 1974 Gunnar Myrdal, Friedrich August von Hayek, 1973 Wassily Leontief, 1972 John R. Hicks, Kenneth J. Arrow, 1971 Simon Kuznets, 1970 Paul A. Samuelson, 1969 Ragnar Frisch, Jan Tinbergen.

Redakcia

Recenzia

Baláž, Peter – Líner, Martin
Postavenie juhovýchodnej Ázie vo svetovom
hospodárstve
Bratislava: Sprint 2004
ISBN 80-89085-35-0

Do fondu odborných ekonomických publikácií zameraných na centrá ekonomickej sily dynamicky sa rozvíjajúceho svetového hospodárstva (SH) 21. storočia pribudla v roku 2004 publikácia autorov Petra Baláža a Martina Línera s názvom Postavenie juhovýchodnej Ázie vo svetovom hospodárstve. Ide o prvé spoločné dielo skúseného pedagóga, profesora Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave, renomovaného slovenského ekonóma a mladého ambiciózneho doktoranda, pracujúceho momentálne na poste šéfa obchodno-ekonomickej diplomacie SR v Belehrade, ktorý sa na MH SR venoval problematike zahraničnoobchodnej politiky a multilaterálneho obchodného systému.

Zameranie na mimoriadne dynamicky sa rozvíjanú časť ázijského kontinentu nie je náhodné. Už v súčasnosti sa skupina 13 krajín voľného zoskupenia ASEAN+3 podieľa

na svetovom agregáte HDP viac ako päťnovým podielom a z hľadiska svetovej populácie mu patrí priorita. Oproti perspektívnemu 800 miliónovému trhu aj na Stredomoríe rozšírenej európskej integrácie, rovnako veľkej budúcej celoamerickej integrácie, ako aj africkej prointegračne orientovanej spolupráce predstavuje 2-miliardový trh a s Indiou, Austráliou a Novým Zélandom (ako tzv. Australázia) viac ako 3-miliardový trh.

Hoci si autori za podtitul zvolili otázku: „Finančná kríza v juhovýchodnej Ázii – hrozba či výzva pre svetové hospodárstvo?“, v štvorkapitolovej štruktúre práce v jasnej gradácii naznačujú, že potenciál tejto časti svetového hospodárstva zďaleka nedosiahol hranice rozvoja a expanzie. Naopak, poučenie z ázijskej finančnej krízy rezultuje cieľavedome do posilňovania obchodnej a hospodárskej spolupráce, rýchlej realizácie režimu slobodného obchodu v tomto regióne SH, priam vedeckého prístupu, analyzovania a využívania skúseností EÚ, NAFTA, ako aj - od roku 1992 - oblasti slobodného obchodu ASEANu – AFTA.

Prvé dve kapitoly autori venovali druhej najväčšej ekonomike sveta - Japonsku. Po analýze povojnového dynamického vývoja krajiny vychádzajúcej slnka, najmä vývoja jeho priemyselnej a zahraničnoobchodnej politiky v troch časových obdobiach sa v druhej časti práce autori sústredili na analýzu japonskej ekonomiky v kríze 90-tych rokov. Tretia kapitola je venovaná analýze faktorov vzniku finančnej krízy v juhovýchodnej Ázii a jej dosahov na medzinárodný obchod. Štvrtá – finálna kapitola prináša množstvo impulzov v podobe adaptačných procesov na novú situáciu pokrízového obdobia (záchranné programy, reštrukturalizácia finančného a bankového sektora, reformy v oblasti corporate governance, stratégie prevencie voči finančným krízam). Aj záver práce s titulkom „Quo vadis Ázia?“ dáva pozornému čitateľovi inšpirujúce impulzy!

Publikácia je mimoriadne vhodnou pomôckou na lepšiu orientáciu v zložitých zákonitostiach fungovania menových, obchodných a hospodárskych integračných trendov globalizujúceho sa svetového hospodárstva, a to tak pre manažerov firiem, poradcov v oblasti zahraničnoobchodnej politiky, pedagógov, vedeckovýskumných pracovníkov, ako aj študentov.

Najmä mnohí doktorandi a mladí pedagogickí a vedeckovýskumní pracovníci v nej nájdu nielen aktuálne informácie o zložitých mechanizmoch riešenia krízy, o adaptačných procesoch, v ktorých sa generuje významný fragment budúcnosti SH, ale aj cenné podnety a inšpirácie v oblasti metodiky, využiteľné vo vlastných prácach. To isté platí takisto o diplomantoch v oblasti makroekonomiky a globálnej ekonomiky. Práca je bohaty ilustrovaná štatisticky, no funkčne, a čiastočné závery i finálne rezultanty sú fundovane vyargumentované.

Publikáciu si so záujmom prečíta taktiež ne jeden odborník z hospodárskej praxe, ktorý sa už profesionálne stretol s biznismenmi z východnej Ázie alebo má ambície osobne vstúpiť do podnikateľského kontaktu s krajinami „regiónu 21. storočia“.

doc. Ing. Igor Kosír, CSc.

Mladí a veda

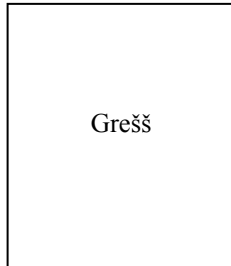
Fínsko pohľadom vysokoškolského učiteľa

Druhý marcový týždeň tohto roku som sa zúčastnil na výmennom učiteľskom pobyte na University of Tampere vo Fínsku prostredníctvom programu SOCRATES/ERASMUS. Bol to skutočne nezabudnuteľný zážitok a nielen preto, že vo Fínsku som bol prvýkrát vo svojom živote.

Po prilete do Tampere som sa ubytoval v hoteli, ktorý sa nachádza v bezprostrednej blízkosti tamperskej univerzity. Toto mesto bolo založené medzi dvoma jazerami. Príroda je tu skutočne nádherná, všetko bolo zasypané snehom a teplota bola výrazne nižšia ako na Slovensku. Okrem prednášok na univerzite som mal dostatok času pozrieť si aj mesto a jeho okolie. Je to prevažne priemyselné mesto, ako zaujímavosť možno spomenúť fakt, že v blízkej dedinke Nokia stála prvá pôvodná tovareň súčasného svetoznámeho výrobcu telefónov. Okrem toho sa v Tampere nachádza aj prvá verejná sauna, ktorá bola vo Fínsku otvorená – Rajjaportti Sauna. Okrem toho majú turisti, ale aj domáci obyvatelia mesta možnosť vyskúšať saunu spojenú s kúpeľom v zamrznutom jazere, čo je skutočne jeden z dych vyrážajúcich zážitkov.

Môj prvý kontakt s University of Tampere bol vysoko pozitívny. Medzinárodná koordinátorka, ktorá je zodpovedná za učiteľské mobility na tejto univerzite, bola ústretová a výborne sa s ňou spolupracovalo. Univerzita prichádzala do úvahy ako jedna z viacerých, ktoré ponúkali výučbu v anglickom jazyku, pričom Ekonomická univerzita v Bratislave, na ktorej pôsobím, má s touto univerzitou podpísanú dohodu týkajúcu sa výmenných pobytov študentov a učiteľov. Príprava na vyučovanie v zahraničí spočívala predovšetkým v príprave učebných materiálov na prednášky, ktoré som v Tampere absolvoval. Jednalo sa predovšetkým o prípravu powerpointovej prezentácie a slidov/priesvitiek na jednotlivé témy.

Prednášky v Tampere sa týkali predmetu

Grešš

Medzinárodné hospodárske vzťahy, ktorý sa vyučuje v 3. ročníku na Fakulte medzinárodných vzťahov EU v Bratislave. V Tampere bol predmet vedený ako Application of Economics (International Economic Relations), pričom sa jednalo o formu prednášok, ktoré boli integrované do vyučovania na School of Economics and Business Administration na Faculty of Economics and Administration, v rámci odboru General Economics. Študenti boli povinní sa zúčastniť prednášok, aby mohli dostať kredit podľa systému štúdia na univerzite v Tampere. Okrem toho dostali za úlohu vypracovať zadanie na tému, ktorá bola predmetom prednášok. Prednášky sa týkali troch hlavných okruhov: 1. Ropa, OPEC a budúcnosť ropy a vplyv na svetové hospodárstvo, 2. Ekologické problémy a ich dopady na svetové hospodárstvo, vplyv riešenia Rozvojových cieľov milénia a 3. Slovensko a jeho zapojenie do medzinárodného obchodu.

Aj napriek tomu, že študentov sa na prednáškach zúčastnilo približne 40, väčšina z nich nebola z Fínska, ale boli to zahraniční študenti z Európy, Ázie, ale aj zo Severnej Ameriky. Treba poznamenať, že systém štúdia vo Fínsku je do istej miery odlišný od toho slovenského. Študenti majú predovšetkým väčšiu voľnosť pri výbere predmetov v rámci svojej špecializácie. Okrem toho tu lepšie funguje kreditný systém štúdia, s tým, že študenti si ďaleko viac vážia možnosť zúčastňovať sa na prednáškach ako študenti na Slovensku. Na druhej strane však vyžadujú aj od pedagógov, aby boli pripravení na prednášky, a aby vedeli odpovedať na ich otázky. Na rozdiel od našich študentov, príprava spočíva predovšetkým v tom, že ešte pred prednáškou dostanú k dispozícii podklady ku konkrétnym preberaným oblastiam, aby sa mohli dopredu pripraviť. Okrem toho je tu na vyššej úrovni používanie výpočtovej techniky v pedagogickom procese (aj mne bolo vytýkané, že nepoužívam častejšie prezentácie v Power Pointe, ale len priesvitky).

Je potrebné poznamenať, že napriek všetkým pozitívam, ktoré som mal možnosť zažiť na vlastnej koži, sú aj na tejto univerzite problémy, hlavne čo sa týka výučby v cudzích jazykoch. Domáci profesori nie sú príliš ochotní pripravovať si prednášky v cudzích jazykoch, preto boli zahraniční študenti, ktorí sa zúčastnili na mojich prednáškach, radi, že majú možnosť absolvovať prednášky aj v angličtine a nie len vo fínštine.

Myslím si, že učiteľské mobility sú veľmi dobrou príležitosťou ako môžu pedagógovia EU prezentovať nielen seba, ale aj univerzitu v zahraničí.

Ing. Martin Grešš, PhD.